

Міністерство освіти і науки України
Сумський національний аграрний університет
Факультет ветеринарної медицини
Кафедра акушерства та хірургії

Робоча програма (силабус) освітнього компонента

(обов'язковий)

Реалізується в межах освітньої програми
«Ветеринарні хірургічні технології»
за спеціальністю 211 «Ветеринарна медицина»
на другий (магістерський) рівень вищої освіти

Розробник: _____

(підпис)

Чекан О.М., к.вет.н., доцент

(прізвище, ініціали) (вчений ступінь та звання, посада)

Розглянуто, схвалено та затверджено на засіданні кафедри акушерства та хірургії

Протокол від 30.06.2023 р., № 14

Завідувач кафедри

(підпис)

Шкромада О.І.

(прізвище, ініціали)

Погоджено:

Гарант освітньої програми _____

(підпис)

Улько Л.Г.

(ПІБ)

Декан факультету, де реалізується освітня програма _____

(підпис)

Нечипоренко О.Л.

(ПІБ)

Рецензія на робочу програму(додається) надана:

д.вет.н., професор Шкромада О.І.

к.вет.н., доцент Мусієнко Ю.В.

Методист відділу якості освіти, ліцензування та акредитації _____

(підпис)

(ПІБ)

Зареєстровано в електронній базі: дата: 19.07 2023 р.

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

1.	Назва ОК	Ветеринарні хірургічні технології			
2.	Факультет/кафедра	факультет Ветеринарної медицини, кафедра акушерства та хірургії			
3.	Статус ОК	Обов'язковий			
4.	Програма/Спеціальність (програми), складовою яких є ОК для (заповнюється для обов'язкових ОК)	211-Ветеринарна медицина			
5.	ОК може бути запропонований для (заповнюється для вибіркових ОК)	хірургічні хвороби коней			
6.	Рівень НРК	(2 магістерський) 7			
7.	Семестр та тривалість вивчення	II семестр 1-18 III семестр 1-18			
8.	Кількість кредитів ЄКТС	II семестр: 5 кредити заг. нав: 150 год, ауд. 60, в.т.ч. 16 год. лекції, 44 год. лпз, сам. роб. 90 год., екзамен III семестр: 3 кредити заг. нав: 90 год, ауд. 26, в.т.ч. 26 год. лпз, сам. роб. 64 год., залік			
9.	Загальний обсяг годин та їх розподіл	Контактна робота(заняття)		Самостійна робота	
		Лекційні 16	Практичні /семінарські -	Лабораторні 44	90
			-	26	64
10.	Мова навчання	Державна (українська мова)			
11.	Викладач/Координатор освітнього компонента	Краєвський Аполлінарій Йосипович			
11.1	Контактна інформація	Kay57@ukr.net			
12.	Загальний опис освітнього компонента	ОП з ветеринарних хірургічних технологій є складовою навчального процесу, пов'язаний із загальними цілями по підготовці висококваліфікованих лікарів ветеринарної медицини. Забезпечує засвоєння методик проведення лікування патологій тварин хірургічними методами, готує студентів до засвоєння ОП з клінічних, дисциплін за рахунок вивчення патологічних процесів усіх систем організму і існування організму як єдиного цілого. Засвоєння матеріалу з даного ОП формує базу хірургічних знань у студента і майбутнього лікаря ветеринарної медицини, сприяє професійному розвитку студента.			
13.	Мета освітнього компонента	Мета освітнього компонента ОК з ветеринарних хірургічних технологій має мету набуття студентами спеціальних			

		компетентностей щодо теоретичних основ, правил, способів і техніки застосування різних методик лікування тварин з хірургічною патологією у тварин. Вона є складовою навчального процесу, яка забезпечує досягнення цілей, компетентності та значних результатів в процесі навчання.
14.	Передумови вивчення ОК, зв'язок з іншими освітніми компонентами ОП	1. Нормативна навчальна дисципліна “Ветеринарні хірургічні технології” ґрунтується на знаннях таких дисциплін, як “Анатомія тварин”, “Цитологія, гістологія, ембріологія”, “Фізіологія тварин”, “Патологічна фізіологія”, “Ветеринарна мікробіологія”, “Клінічна діагностика та діагностична візуалізація”, “Фармакологія та фармакотерапія”, що вивчаються у попередніх семестрах. 2. Є передуючою для виконання магістерської роботи
15.	Політика академічної доброчесності	Засвоєння ОК з дотриманням академічної доброчесності, заборонений плагіат. У разі систематичного порушення цих вимог пропонується повторне вивчення ОК. У разі допущення плагіату при виконанні завдань, – їх виконують повторно У разі допущення плагіату під час екзамену – екзамен складають повторно на податковій сесії
16.	Посилання в Moodle	https://cdn.snau.edu.ua/moodle/course/view.php?id=4006

1.2 ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКЛАДАЧА/ВИКЛАДАЧІВ.

1. Краєвський Аполлінарій Йосипович – доктор ветеринарних наук, професор кафедри акушерства та хірургії Сумського НАУ

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З ПРОГРАМНИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ НАВЧАННЯ

Результати навчання за ОК: Після вивчення освітнього компонента студент очікувано буде здатен...»	Програмні результати навчання, на досягнення яких спрямований ОК				Як оцінюється
	ПРН 1. Знати і грамотно використовувати термінологію ветеринарної медицини.	ПРН 2. Використовувати інформацію із вітчизняних та іноземних джерел для розроблення діагностичних, лікувальних і підприємницьких стратегій	ПРН 3. Знати і грамотно використовувати інформацію із вітчизняних та іноземних джерел для розроблення лікувальних і підприємницьких стратегій	ПРН 4. Збирати аналітичні дані під час реєстрації та обстеження тварин, примімати рішення щодо вибору ефективних методів діагностики, лікування та профілактики хвороб тварин.	
ДРН 1.Знати і грамотно використовувати хірургічну термінологію. Використовувати інформацію із вітчизняних та іноземних джерел для діагностики, лікування	X				1. Опитування на лабораторно-практичних заняттях.

тварин з хірургічною патологією									
ДРН 2. Збирати анамнестичні дані під час реєстрації та обстеження тварин, приймати рішення щодо вибору ефективних методів проведення операцій		X							1. Комп'ютерне опитування та аналіз знань студентів kahoot
ДРН 3. Формулювати висновки щодо ефективності обраних методів проведення хірургічного лікування та профілактики заразних і незаразних хвороб.			X						1. Письмове опитування, розв'язання ситуаційних задач
ДРН 4. Здійснювати моніторинг причин поширення хвороб хірургічної патології, забруднення довкілля відходами операцій, а також матеріалами та засобами ветеринарного призначення.				X					1. Оформлення реферату
ДРН 5. Знати правила зберігання різних фармацевтичних засобів та біопрепаратів, наркотичних засобів та шляхів їх ентерального чи парентерального застосування, розуміти механізм їх дії, взаємодії та комплексної дії на організм тварин.					X				1. Опитування на лабораторно-практичних заняттях, оформлення зошита
ДРН 6 Знати правила та вимоги біобезпеки, біоетики та добробуту тварин.						X			2. Комп'ютерне опитування та аналіз знань студентів (атестація)
ДРН 7 Здійснювати облікову звітність хворих тварин, проведення операцій, використання наркотичних та сильнодіючих засобів.							X	X	3. Тест множинного вибору (іспит)

3. ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА (ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ)

Тема. Перелік питань, що будуть розглянуті в межах теми	Розподіл в межах загального бюджету часу				Рекомендована література ¹
	Аудиторна робота		Самостійна робота		
	Лк	П.з / семін. з	Лаб. з.		
2 семестр: (год)					
Тема 1. <i>Загальна хірургія</i>	6		26	30	1, 2, 3, 4, 17, 21, 22, 26
1. Профілактика травматизму продуктивних тварин в сучасних умовах утримання. Класифікація травматизму. Вплив травми на організм тварин.	2		4	6	1,2
2. Значення та види знеболення продуктивних тварин, профілактика ускладнень під час наркозу та боротьба з ними.	2		6	6	1,3-7
3. Профілактика відкритих механічних пошкоджень. Видові особливості ранового процесу продуктивних тварин.	2		6	6	8-27
4. Профілактика хірургічної інфекції. Механізми, що попереджують розвиток інфекції.			6	6	10-25

5. Кастрація продуктивних тварин та профілактика ускладнень.	2		4	6	14-26
Тема. Перелік питань, що будуть розглянуті в межах теми	Розподіл в межах загального бюджету часу			Самостійна робота	Рекомендована література ²
	Аудиторна робота				
	Лк	П.з / семін. з	Лаб. з.		
3 семестр: (год)					
Тема 1. Спеціальна хірургія	16		44	90	11-27
6. Профілактика та лікування хвороб у ділянці черевної стінки та прямої кишки продуктивних тварин.	4		10	40	26
Тема 7. Профілактика, діагностика та лікування хвороб органа зору у продуктивних тварин.	4		10	20	16
8. Профілактика, діагностика та лікування хвороб кінцівок продуктивних тварин у промислових і колективних господарствах.	4		10	20	18
9. Профілактика ортопедичної патології та її діагностика у продуктивних тварин.	4		14	10	1, 2, 3, 4, 6, 7, 10, 13, 14, 21
Всього	16		44	90	

4. МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ

ДРН	Методи викладання (робота, що буде проведена викладачем під час аудиторних занять, консультацій)	Кількість годин	Методи навчання (які види навчальної діяльності має виконати студент самостійно)	Кількість годин
ДРН 1. Знати і грамотно використовувати термінологію ветеринарної медицини. Використовувати інформацію із вітчизняних та іноземних джерел для розроблення діагностичних, лікувальних і підприємницьких стратегій	- презентація лекційного матеріалу згідно плану; - пропозиції літератури з кожної теми лекцій; - використання Moodle, Zoom	2 години	- засвоєння методик проведення досліджень; - самостійна робота під час проведення досліджень - фіксація результатів досліджень; - аналіз результатів досліджень;	2 години
ДРН 2. Збирати анамнестичні дані під час реєстрації та обстеження тварин, приймати рішення щодо вибору ефективних методів діагностики, лікування та профілактики хвороб тварин	- консультації студентів в процесі засвоєння ОК - методичне оформлення усіх видів робіт студентів; - контроль навчального процесу	2 години	- оформлення журналу хворих тварин; - фіксація лекційного матеріалу - обов'язкова підготовка до ЛПЗ, засвоєння лекційного матеріалу для проведення ЛПЗ.	2 години

ДРН 3. Формулювати висновки щодо ефективності обраних методів і засобів лікування тварин, профілактики заразних і незаразних хвороб, а також виробничих і технологічних процесів на підприємствах з утримання, розведення чи експлуатації тварин різних класів і видів.	презентація лекційного матеріалу згідно плану; - пропозиції літератури з кожної теми лекцій; - використання Moodle, Zoom	2 години	оформлення журналу хворих тварин, історії хвороби; - фіксація лекційного матеріалу - обов'язкова підготовка до ЛПЗ, засвоєння лекційного матеріалу для проведення ЛПЗ.	2 години
ДРН 4. Здійснювати моніторинг причин поширення хвороб різної етіології та біологічного забруднення довкілля відходами тваринництва, а також матеріалами та засобами ветеринарного призначення.	презентація лекційного матеріалу згідно плану; - пропозиції літератури з кожної теми лекцій; - використання Moodle, Zoom	2 години	оформлення висновків з отриманих даних; - фіксація лекційного матеріалу - обов'язкова підготовка до ЛПЗ, засвоєння лекційного матеріалу для проведення ЛПЗ.	2 години
ДРН 5. Знати правила зберігання різних фармацевтичних засобів та біопрепаратів, шляхів їх ентерального чи парентерального застосування, розуміти механізм їх дії, взаємодії та комплексної дії на організм тварин.	консультації студентів в процесі засвоєння ОК - методичне оформлення усіх видів робіт студентів; - контроль навчального процесу	2 години	оформлення журналу обігу лікарських засобів класу А ба Б; - фіксація лекційного матеріалу - обов'язкова підготовка до ЛПЗ, засвоєння лекційного	2 години
ДРН 6 Знати правила та вимоги біобезпеки, біоетики та добробуту тварин.	презентація лекційного матеріалу згідно плану; - пропозиції літератури з кожної теми лекцій; - використання Moodle, Zoom	2 години	оформлення висновків з отриманих даних; - фіксація лекційного матеріалу - обов'язкова підготовка до ЛПЗ,	2 години
ДРН 7 Здійснювати облікову звітність під час фахової діяльності.	консультації студентів в процесі засвоєння ОК - методичне оформлення усіх видів робіт студентів; - контроль навчального процесу	2 години	оформлення журналів звітності роботи підприємства чи клініки - фіксація лекційного матеріалу - обов'язкова підготовка до ЛПЗ, засвоєння лекційного матеріалу для проведення ЛПЗ.	2 години

5. ОЦІНЮВАННЯ ЗА ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ

5.1. Діагностичне оцінювання (зазначається за потреби)

5.2. Сумативне оцінювання

5.2.1. Для оцінювання очікуваних результатів навчання передбачено

№	Методи сумативного оцінювання	Бали / Вага у загальній оцінці	Дата складання
Весняний семестр			
1.	Опитування на лабораторно-практичних заняттях, оформлення зошита	15/15%	3, 8, 12,15 тижні
2.	Оформлення Реферат	15/15%	15 тиждень
3.	Комп'ютерне опитування та аналіз знань студентів (атестація, поточний контроль)	45/45%	17 тиждень
4.	Тест множинного вибору (екзамен)	25/25%	18 тиждень
Осінній семестр			
1.	Опитування на лабораторно-практичних заняттях, оформлення зошита	15/15%	3, 8, 12,15 тижні
2.	Оформлення Реферат	15/15%	15 тиждень
3.	Комп'ютерне опитування та аналіз знань студентів (атестація, поточний контроль)	45/45%	17 тиждень
4.	Тест множинного вибору (залік)	25/25%	18 тиждень

5.3. Критерії оцінювання

Весняний семестр

Компонент ³	Незадовільно	Задовільно	Добре	Відмінно ⁴
Опитування на лабораторно-практичних заняттях	<6 балів	6-8 балів	9-12 балів	13-15 балів
	Студент володіє тільки деякими поняттями, не може сформулювати висновки	Володіє загальною концепцією теми, робить значну кількість помилок	Володіє всіма питаннями, робить невелику кількість не принципових помилок	Повністю володіє всіма питаннями, помилок не робить
Оформлення Реферат	<8 балів	9-11 балів	12-14 балів	15 балів
	Завдання не виконано	Реферат оформлений без розуміння взаємозв'язку поставлених на вирішення завдань, не здатний критично оцінювати інформацію з джерел літератури	В рефераті на доброму рівні проведений аналіз, синтез, узагальнення та критичне оцінювання даних з літературних джерел наведених у Реферат, здатний критично оцінювати інформацію з джерел літератури	Реферат оформлений бездоганно, логічно розташований матеріал з розумінням взаємозв'язків процесів розкритих з даної теми, демонструє високорозвинену здатність до критичної академічної літератури та інших джерел інформації
Комп'ютерне опитування та аналіз знань студентів (атестація)	<20 балів	20-34 балів	35-44 балів	45 балів
	Завдання не виконано	Комп'ютерне опитування виконано без розуміння взаємозв'язку поставлених на вирішення завдань, не здатний	Комп'ютерне опитування виконано на доброму рівні проведений аналіз, синтез, узагальнення та критичне оцінювання даних з літературних джерел, здатний	Комп'ютерне опитування виконано бездоганно, логічно розташований матеріал з розумінням взаємозв'язків процесів розкритих з даної теми, демонструє високорозвинену здатність до критичної академічної

		критично оцінювати інформацію з джерел літератури	критично оцінювати інформацію з джерел літератури	літератури та інших джерел інформації
Тест множинного вибору (залік)	<10 балів	10-14 балів	15-24 балів	25 балів
	Завдання не виконано	Завдання виконано на 50%	Завдання виконано на 75%	Завдання виконано на 100%

Осінній семестр

Компонент ⁵	Незадовільно	Задовільно	Добре	Відмінно ⁶
Опитування на лабораторно-практичних заняттях	<6 балів	6-8 балів	9-12 балів	13-15 балів
	Студент володіє тільки деякими поняттями, не може сформулювати висновки	Володіє загальною концепцією теми, робить значну кількість помилок	Володіє всіма питаннями, робить невелику кількість не принципових помилок	Повністю володіє всіма питаннями, помилок не робить
Оформлення Реферат	<8 балів	9-11 балів	12-14 балів	15 балів
	Завдання не виконано	Реферат оформлений без розуміння взаємозв'язку поставлених на вирішення завдань, не здатний критично оцінювати інформацію з джерел літератури	В рефераті на доброму рівні проведений аналіз, синтез, узагальнення та критичне оцінювання даних з літературних джерел наведених у Реферат, здатний критично оцінювати інформацію з джерел літератури	Реферат оформлений бездоганно, логічно розташований матеріал з розумінням взаємозв'язків процесів розкритих з даної теми, демонструє високорозвинену здатність до критичної академічної літератури та інших джерел інформації
Комп'ютерне опитування та аналіз знань студентів (атестація)	<20 балів	20-34 балів	35-44 балів	45 балів
	Завдання не виконано	Комп'ютерне опитування виконано без розуміння взаємозв'язку поставлених на вирішення завдань, не здатний критично оцінювати	Комп'ютерне опитування виконано на доброму рівні проведений аналіз, синтез, узагальнення та критичне оцінювання даних з літературних джерел, здатний критично оцінювати інформацію	Комп'ютерне опитування виконано бездоганно, логічно розташований матеріал з розумінням взаємозв'язків процесів розкритих з даної теми, демонструє високорозвинену здатність до критичної академічної літератури та інших джерел інформації
Тест множинного вибору (залік)	<10 балів	10-14 балів	15-24 балів	25 балів
	Завдання не виконано	Завдання виконано на 50%	Завдання виконано на 75%	Завдання виконано на 100%

5.4.Формативне оцінювання:

Для оцінювання поточного прогресу у навчанні та розуміння напрямів подальшого удосконалення передбачено

№	Елементи формативного оцінювання	Дата
1	Опитування на лабораторно-практичних заняттях, оформлення зошита	Згідно графіка занять
2	Оформлення Рефератів	Протягом тижня до закінчення навчального процесу
3	Комп'ютерне опитування та аналіз знань студентів (атестація)	Останній тиждень занять
4	Залік, іспит – тест множинного вибору	Згідно графіку іспитів

6. НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ (ЛІТЕРАТУРА)

6.3. Основні джерела

6.3.1. Підручники і посібники

1. Загальна хірургія: підручник / С. Д. Хіміч, М. Д. Желіба, , І. Г. Герич та ін.: за ред. професорів С. Д. Хіміча, М.Д .Желіби,. – К.: ВСВ «Медицина», 2018. – 608 с.

2. Загальна хірургія: підручник / М. Д. Желіба, С. Д. Хіміч, І. Г. Герич та ін.: за ред. професорів М.Д .Желіби, С. Д. Хіміча. – К.: ВСВ «Медицина», 2016. – 448 с.

3. Загальна хірургія : підручник для студ. вищих навч. закладів / за ред. проф.: Я. С. Березницького, М. П. Захараша, В.Г. Мішалова, В.О.Шідловського. – Вінниця : Нова Книга, 2018. – 344 с. :

4. Пантьо В. І. Загальна хірургія: навчальний посібник / В. І. Пантьо, В. М. Шимон, О. О. Болдіжар – Ужгород: ІВА, 2020. – 464 с.

6.3.2. Додаткова література

5. Гнійно-септична хірургія. Навчальний посібник/ С.Шаповвал. – Медицина. – 2019.- 192с.

6. Інфіковані рани. Стадії перебігу ранового процесу. Лікування інфікованої рани залежно від стадії ранового процесу. Клінічний розбір хворого з інфікованою раною : метод. вказ. до практ. занять та самост. роботи студентів 3-го курсу II та IV мед. фак-тів з дисципліни "Загальна хірургія" / упоряд. В. О. Сипливий, В. В. Доценко, Г. Д. Петренко та ін. – Харків : ХНМУ, 2020. – 16 с.

7. Кузин М.И., Костюченко Б.М. Рани і раньова інфекція. – Москва «Медицина» 1990 – 591с.

8. Даценко Б.М. Теорія і практика лікування гнійних ран. Киев «Здоров'я», 1995 – 379с.

9. Рани: загальні поняття, діагностично-лікувальні підходи на догоспітальному та ранньому госпітальному етапах : навч. посіб. : для лікарів-слухачів післядипл. освіти, лікарів-інтернів вищ. мед. навч. закл. / І. С. Зозуля, Б. І Слонецький, М. В., Максименко, А. І. Зозуля, І. В. Вербицький; За ред. І. С. Зозуля.– Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2013.– 105 с.

10. Методичні рекомендації з обстеження і написання історії хвороби в клініці загальної хірургії для студентів III курсу лікувального факультету /Лігоненко О.В. Чорна І.О./ - Полтава, 2020 – 32 с.

11.Макаренко Т. П., Харитонов Л. Г., Боданов А.В. Ведення хворих загально хірургічного профілю. – М.: Медицина, 2017 – 394с.

12. Загальні принципи обстеження хворих, алгоритми практичних навичок та невідкладної допомоги при критичних станах у клініці інфекційних хвороб [Текст]: навч. посіб. для лікарів-інтернів та студ. ВМНЗ III-IV р. акредит. : (частина I) / Г. М. Дубинська, О. М. Ізюмська, Т. І. Коваль та ін.; ВДНЗУ «УМСА». – Полтава: ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2016. – 157 с.

13. Методика обстеження терапевтичного хворого : навч. посіб. для студентів вищ. мед. навч. закл. IV рівня акредитації / Сергій Михайлович Андрейчин, Наталія Антонівна Бількевич, Тетяна Юріївна Чернець. – Тернопіль : ТДМУ : Укрмедкнига, 2015. – 258 с.

14. Методика обстеження хірургічного хворого./ під ред. М. О. Ляпіса. - Тернопіль.- укрмедкнига -2000 р. 168с

15. Домедична допомога при невідкладних станах : посібник-довідник / Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича; Уклад. Н. А. Стратійчук, Г. М. Пилип, Н. М. Козік. – Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2017. – 119, [1] с

16. Петриченко Т. В. Перша медична допомога: Підручник. – Київ: „Медицина,” 2007. – 247с.

17. Травматологія та ортопедія: підручник / О. А. Бур'янов [и др.] ; ред.: Г. Г. Голка, О. А. Бур'янов, В. Г. Климовицький ; МОЗ України. - Вінниця : Нова книга, 2014

18. Трубников В. Ф. Травматология и ортопедия. Уч. для мед. ин-тов 2-е изд. Пере раб. и доп. – М.: Медицина, 2016 – 287с.

19. Алгоритми надання невідкладної допомоги при критичних станах : [навч. посіб. для студ. вищ. мед. навч. закл.] / Іван Іванович Тітов, Олександр Володимирович Волошинський, Олександр Іванович Дацюк. – Вид. 5-е, доп. і випр. – Вінниця : Нова книга, 2012. – 343 с.

20. Гнойные заболевания пальцев и кисти / Горб Л. И., Зубаха А. Б., Лигоненко А. В., Черная И. А., Шумейко И. А., Стороженко А. В., Дигтярь И. И., Ярошенко Р. А.. – Полтава. - 2019—124 с.

21. Дуденко Г. И., Дехтярук И. А. Послеродовой стафилококковый мастит. - Киев: Здоров'я, 1984 – 190с.

22. Рывкин Я. Б. Атлас амбулаторно-поликлинической хирургии. М.: Медицина, Ленинград отделение, 1973 – 269с.

23. Панарицій, флегмони кисті: особливості анатомічної будови кисті, етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування. Лімфангіт, лімфаденіт: етіологія, патогенез, клініка, діагностика, принципи лікування : метод. вказ. до практ. Занять та самост. роботи студентів 3-го курсу II та IV мед. фак-тів з дисципліни "Загальна хірургія" / упоряд. В. О. Сипливий, В. В. Доценко, В. І. Робак та ін. – Харків : ХНМУ, 2020. – 24 с.

24. Стручков В.И., Гостищев В.К., Стручков Н.В. Руководство по гнойной хирургии. М.: Медицина, 1984 – 512с.

25. Пантьо В. І. Загальна хірургія: навчальний посібник / В. І. Пантьо, В. М. Шимон, О. О. Болдіжар – Ужгород: ІВА, 2010. – 464 с.

26. Гострі гнійні захворювання: анатомо - клінічне обґрунтування та основи хірургічної допомоги: навчальний посібник для студентів медичних факультетів вищих навчальних закладів III - IV рівня акредитації та ліка - рів - інтернів за спеціальністю 222 «Медицина» / О. А. Григор'єва, А. С. Писаренко, Е.Р. Скаковський. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2018. – 75 с.

6. 3.3. Додаткові джерела

27. Загальний курс фізіології чоловіка та тварин під редакцією проф. Ноздрачева А.Д. - Москва “Высшая школа”. - 1991 - у двох томах . - 1023 с.

28. Фізіологія сільськогосподарських тварин під редакцією проф. Голікова Н. А. - Москва, ВО ”Агропромиздат” – 1991. - 431 с.

29. Словник-довідник з анатомії та фізіології с.г.тварин, В.І.Кіндя, Ю.А.Куrowsький, та ін. - Київ, “Урожай” . - 1993. - 431с.

30. Фізіологія сільськогосподарських тварин під редакцією проф. Георгієвського В.І. - Москва, ВО ”Агропромиздат”. - 1990. - 511 с.

31. Фізіологія сільськогосподарських тварин, практикум, під редакцією проф. Науменко В.В. - Київ, Агропромвидав України - 1991. - 231 с.